

K L U B INTERVJU **TIMOTHY PALMBACH**

'Stvarni CSI samo je malo sporiji od televizijskog'

Jedan od vodećih američkih forenzičara Timothy Palmbach gostovao je u Splitu na osmoj konferenciji ISABS-a: za Aktual govori o tehnološkom napretku u forenzici, najzanimljivijim slučajevima i učinku kriminalističkih serija na njegov posao

/RAZGOVARAO/ **MARKO ČUŠTIĆ** / marko.custic@aktual.hr
/SNIMIO/ **JURE RAVLIĆ**

Umjesto s indignacijom, na pitanje o usporedbama njegova rada s doživljajima junaka kriminalističkih serija kao što je "CSI", Tim Palmbach reagira sa smiješkom. Jedan od najuglednijih američkih forenzičara, pionir mnogih suvremenih tehnologija na polju kriminalistike, Palmbach tvrdi da je njegova profesija mnogo napredovala zahvaljujući televizijskim serijama koje prikazuju forenzičare kao protagoniste kriminalističkih istraga. Ako ništa drugo, kaže da se sada na studij forenzike odlučuju najbistriji studenti koji su prije obično odabirali medicinu ili tehničke znanosti.

Palmbach je doktor prava i profesor na Sveučilištu New Haven. Proveo je 22 godine u Uredu za javnu sigurnost – de facto ministarstvu unutarnjih poslova – američke savezne države Connecticut. Umirovljen je 2004. s činom bojnika na čelu Odjela za znanstvene službe, kada se vratio u okrilje akademske zajednice kao redovni profesor.

S Palmbachom smo razgovarali u Splitu, gdje je prošli tjedan sudjelovao u radu osme konferencije ISABS-a, Međunarodnog društva za primijenjene biološke znanosti. ISABS-ova osma konferencija o forenzičkoj, antropološkoj i medicinskoj genetici okupila je neke od najuglednijih znanstvenika današnjice, među ostalima i troje dobitnika Nobelove nagrade, Roberta Hubera, Adu Yonath i Aarona Ciechanovera.

"Ovdje se događa nešto veoma važno. Kad se kaže da postajemo globalno društvo, to zvuči kao kliše, ali mi to već jesmo. I vi ćete jednog dana imati, svidjelo vam se to ili ne, nasilje kakvo se događa u Americi. Stoga moramo podijeliti s vama ono što smo naučili pa ćete biti korak ispred kriminalaca. Na žalost, Hrvatska je o DNK analizi morala učiti na ratnim ostacima, kostima i zubima. Dragan Primorac nam je dao priliku da sudjelujemo u identifikaciji ratnih žrtava i Amerika je zajedno s vama tada mnogo naučila", govori Palmbach o svojim vezama s Hrvatskom.

AKTUAL: Hrvatska je prije nekoliko dana jako loše ocijenjena u izvješću State Departmenta o trgovini ljudima. S obzirom na to da i sami kažete da je trafficking nešto čime se u posljednje vrijeme sve više bavite, kako komentirate to izvješće?

- Postoje dva velika izvješća o traffickingu, jedno podnosi State Department, a drugo UNDOC, Ured UN-a za drogu i kriminal. Oba su odlična, puna dobrih informacija. State Department rangira zemlje. Sjedinjene Američke Države rangirane su kao zemlje prvog reda, odnosno najbolje kategorije. Istina je da ne radimo dobro i imamo mnogo žrtava traffickinga. Posjedujemo mnogo resursa, ali količina koju ulažemo u rješavanje tog problema je sramotno mala.

Postoji li problem u Hrvatskoj? Da. Ne

UTEMELJITELJI ISABS-a
 Moses Schanfield sa sveučilišta George Washington, Dragan Primorac i Stanimir Vuk-Pavlović s klinike Mayo

Ovdje se događa nešto veoma važno.

KAD SE KAŽE DA POSTAJEMO GLOBALNO DRUŠTVO, to zvuči kao kliše, ali mi to već jesmo. I vi ćete jednog dana imati, svidjelo vam se to ili ne, nasilje kakvo se događa u Americi. Stoga moramo podijeliti ono što smo naučili pa ćete biti korak ispred kriminalaca. Na žalost, Hrvatska je o DNK analizi morala učiti na ratnim ostacima

govorim to samo zbog izvješća. Dok šetam Splitom, vidim natpise "klub za gospodu" ili "escort služba". Kad porazgovarate s ljudima koji to vode i s djevojkama, kad doznate malo više o njima, primjerice da su iz istočne Europe, postaje jasno da su one žrtve traffickinga. Hrvatska mora odlučiti ne biti ravnodušna prema tome. Mora odlučiti da to nije dobrovoljna služba. Prostitucija postoji koliko i čovječanstvo pa nam je teško prihvatiti stvarnost viktimizacije i trgovine ljudima, ali to je ustvari veoma nasilan proces porobljavanja.

AKTUAL: Kako je na vašu profesiju djelovao veliki broj televizijskih serija koje su se pojavile tijekom posljednjih deset godina, koje u prvi plan stavljaju upravo forenzičare i istražitelje poprišta zločina?

- S akademskog stajališta to je izvrsno. Narasla

je studentska populacija. Dobili smo i neke koji nisu bili spremni za taj posao, ali uspjeli smo pridobiti i mnoge bistro studente koji bi inače otišli na medicinu ili među inženjere. Razina naših studenata je porasla.

S druge strane, na sudu je nastao problem. Postoji sindrom koji nazivaju CSI efekt. Potrošnik na televiziji tijekom pola sata vidi sve te sofisticirane tehnike koje uvijek upale bez greške. Ako to ne uspijemo ponoviti na sudu, misle da smo loši ili da je uhićen krivi čovjek.

Uzmimo, primjerice, vaš mobitel. Upotrijebimo li visoku razinu osjetljivosti pronaći ćemo pet, šest, sedam različitih uzoraka DNK samo od običnog dodira. To ne znači da ste nekog ubili, to znači samo da je naša razina osjetljivosti danas takva da svaki slučajni dodir ostavlja trag. Što to znači i kako vrednovati rezultate, običan građanin ne zna. To nam je zadalo dosta glavbolje.

NOBELOVCI U SPLITU

Robert Huber, Ada Yonath i Aaron Ciechanover (gore) pozirali su s mladim polaznicima konferencije; šef izraelske svemirske agencije Yitzhak Ben Yisrael (lijevo) s Primorcem, Paulom Vandorenom i forenzičarom Henryjem Leejem

SUDIONICI KONFERENCIJE

Poduzetnik
Jako Andabak,
ravnateljica
specijalne bolnice Sv.
Katarina Nevenka
Kovač i oftalmolog
Nikica Gabrić

SVJETSKI GOSTI

Chris Asplen, bivši šef znanstvenog tima Bijele kuće, Mitchell Holland, profesor s Penn Statea, Timothy Palmbach, najslavniji svjetski forenzičar Henry Lee sa suprugom

AKTUAL: Prepostavljam da stvarni forenzičari ne idu naokolo i pucaju u zločince?

- Naravno da ne. U serijama spajaju tri odvojena posla u jedan, to su policijski posao, zatim posao analitičara poprišta zločina s poslom laboratorijskog forenzičara i medicinskog istražitelja. To su ustvari tri različite karijere i nikad nisam susreo nekoga tko paralelno ima sve tri. Vjerojatno ih moraju pomiješati zbog zahtjeva televizije.

AKTUAL: Prikazuju li te serije korektno posao forenzičara?

- Većina je očito unajmila dobre tehničke konzultante. Tehnologija koju koriste je smisljena. Evo u čemu je laž: kad stavim neku tvar u kromatograf, dobit ću graf koji će mi reći ima li u toj tvari eksplozivnog materijala, je li vatra potpaljena benzinom i slično. Rezultate

ću čekati nekoliko dana. U seriji ubace tvar, odu po šalicu espressa i, dok se vrate, već znaju s koje benzinske je trag benzina koji imaju. U tome je laž. Teorija, instrumenti i tehnologija su stvarni.

AKTUAL: Jedna od vaših specijalnosti je analiza krvnih tragova. Može li se zaista iz kapljica krvi otkriti sve te silne detalje o zločinu kako se na televiziji prikazuje?

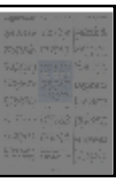
- Da, ako se ispravno radi, analiza krvnih tragova ima znanstvenu vrijednost. Povijesno, slabije vješti ljudi se samo igraju s time, daju velike izjave zbog kojih netko može završiti u zatvoru do kraja života. To je neodgovorno.

AKTUAL: Je li u posljednje vrijeme bilo slučajeva koji se ne bi mogli riješiti bez najsvremenijih forenzičkih metoda?

- Da, primjerice slučaj Casey Anthony, majke koja je bila optužena da je ubila svoje dijete. Relativna forenzička ispitivanja pokazala su koliko je dugo beba bila u prljavniku. Kompjutorska forenzička analiza kompjutorskih i GPS signala te tragovi na odjeći i kosi povezali su mjesto pronalaska leša s majčinim automobilom i tako dalje. Kod tako složenog slučaja ništa drugo nema smisla. Jedna od vrlina forenzičke znanosti je da je nepristrana. Pokazuje što zaista jest i može prozreti kroz laži.

Mislim i na slučajeve serijskih ubojica kad se žrtve nižu jedne za drugom. Često je DNK rješenje, moramo povezati slučajeve kako bismo dokazali da je riječ o serijskom ubojici.

AKTUAL: Jeste li imali slučajeva serijskog ubojice u posljednje vrijeme? Moram priznati da se ne sjećam takvog slučaja visokog profila otkako je 2005. >

uhićen takozvani BTK, ubojica Dennis Radder koji je svojih deset žrtava ve-zao, mučio i zadavio.

- Nismo imali slučaj tako visokog profila, ali vam mogu govoriti o desecima i desecima slučajeva u kojima je u pojedinom gradu ubijeno između 8 i 15 djevojaka. Iz nekog razloga ne dobivaju pozornost javnosti, ali svake godine imamo nekoliko takvih. Forenzika, tragovi i DNK u tim slučajevima donose rezultate.

AKTUAL: Genetičar Peter Underhill, ove godine također na ISABS-u u Splitu, kaže da mu je razvoj tehnologije omogućio da privede kraju složena istraživanja koja provodi već dvadeset godina u iznimno kratkom roku. Jesu li se stvari u forenzici također ubrzale zbog tehnologije?

- Da, stvari su sve teže za kriminalce. Umjesto da smo korak ispred njih, sad smo dva koraka ispred njih. To je jako dobro. Na žalost, mnoge tehnologije koštaju, traže mnogo vremena... Iako SAD nema fiskalna ograničenja kakva postoje u EU, ni za nas ovo nisu najbolja ekonomska vremena. Uvijek je pitanje koliko novca možemo potrošiti. Realno, za nasilne zločine novac nikad ne bi trebao biti u pitanju. Ali postoji i praktična strana svega.

Sada sam na studijskoj godini i moja najnovija strast, a mislim da će to i ostati, borba je protiv trgovine ljudima. Spreman sam ići koliko je god potrebno daleko iz perspektive tužiteljstva. Danas smo čuli predavanje o brznoj DNK tehnologiji, koja daje rezultate DNK analize već za sat i pol. To je smjer u kojem idemo, moći ćemo u zemljama bez resursa vrlo brzo raditi s istražiteljima i pokazati da možemo identificirati počinitelje i žrtve u veoma kratkom roku. Dok to ne učinimo, nećemo moći zaustaviti trgovinu ljudima. Kad su žrtve djeca od 5 ili 6 godina, mislim da možemo staviti sve naše političke i kulturalne razlike po strani. Djeca su djeca.

AKTUAL: Je li onda uopće moguć savršeni zločin?

- U teoriji, koliko god je dobra naša tehnologija, o istrazi ovisi hoće li uspjeti povezati počinitelja. Ako nikad prije niste počinili zločin, u bazi nema vašeg otiska prsta, DNK ili pištolja. Ako je situacija takva, i sami ubijete nekoga, ne govorite nikome o tome i istraga je manjkava, bit će to savršeni zločin. Sva tehnologija na svijetu neće vas pronaći. Tradicionalni policijski istražiteljski rad je još uvijek veoma važan. Katkad forenzička znanost čini policiju lijenom. To je loše. Oni bi morali raditi kao da forenzike nema, a onda samo potvrditi svoje rezultate forenzikom.

AKTUAL: Znači, klasičan policijski terenski rad je još uvijek važan? Ubojice su još uvijek najčešće supružnici i članovi obitelji?

- Srećom jesu! I većina ljudi ne može ne

progovoriti kad počinu ubojstvo. Na kraju će uvijek reći nekome. U tome je vrijednost istrage.

AKTUAL: Kako ste uopće postali forenzičar? Koja je vaša specijalnost?

- Na fakultetu sam se obrazovao za kemičara. Na magisteriju sam krenuo na forenzičku stranu. Pola karijere posvetio sam analizi poprišta zločina, a drugu polovinu proveo sam u laboratoriju. Povukao sam se 2004. i vratio se na fakultet kako bih postao šef znanstvenog odjela. Moja specijalizacija je opće prirode. Poznajem sve vrste operacija u laboratoriju. Ekspertiza mi je rekonstrukcija poprišta zločina, analiza mrlja od krvi i opća analiza uzoraka na poprištu zločina, ali najčiji sam u analizi putanje zrna iz vatrenog oružja.

U teoriji, koliko god je dobra naša tehnologija, o istrazi ovisi hoće li uspjeti povezati počinitelja i zločin. AKO NIKAD PRIJE NISTE POČINILI ZLOČIN, u bazi nema vašeg otiska prsta, DNK ili pištolja. Ako sami ubijete nekoga, istraga je manjkava, ne govorite o tome nikome, bit će to savršeni zločin. Srećom, većina ljudi ne može ne progovoriti kad počinu ubojstvo

AKTUAL: Koji vam je bio najzanimljiviji slučaj u karijeri?

- Mislim da je politički i znanstveno jedan od najzanimljivijih bio slučaj kad se 2003. pucao na tajvanskog predsjednika Chena Shuibiana i potpredsjednicu Annette Lu tijekom predizborne kampanje. Bilo je strahovitih kontroverzi oko tog slučaja, teorija urote i mnogo otvorenih pitanja oko dokaza. Dokazi su bili jedinstveni jer na Tajvanu nema vatrenog oružja u privatnom vlasništvu i sve je bilo kućne izrade. Morali smo provesti posve nove studije i procjene. To je bio veliki slučaj. U posljednje vrijeme bavim se slučajevima visokog profila kad policija puca na osumnjičene. Toga ima u Los Angelesu, Chicagu, svim većim gradovima. Kad policija ustrijeli nekoga, građani ne vjeruju da je to bilo opravdano. Radio sam na mnogim slučajevima i uvijek su veoma kontroverzni.

AKTUAL: I, pucaju li policajci opravdano u tim slučajevima?

- Uglavnom su pucnjave neopravdane. Ima drugih alternativa smrtonosnoj sili. Sve-tost života nevjerovatno je važna. Postoje i

slučajevi u kojima je jedini odgovor nasilje, ali to mora biti posljednji odgovor.

AKTUAL: Radite i živite u New Havenu, gdje se preklapaju bogata akademska zajednica s nekim od najuglednijih svjetskih sveučilišta i jedno od najsiromašnijih gradskih središta Amerike. Rezultira li to velikim brojem zločina?

- Imamo više zločina nego što bi ih trebalo biti. Srećom, naša je policija uspjela ograničiti područje na kojem se zločini događaju. Mi koji to znamo, izbjegavamo te dijelove grada. Problem su posjetitelji i mladi ljudi koji rade gluposti pa idu na područje gdje ne bi smjeli biti.

Krajem sedamdesetih imali smo poznati slučaj u New Havenu. Poznata djevojka iz dobre obitelji brutalno je ubijena u garaži. Uhićeno je nekoliko osumnjičenika, niti jedan pravi. Slučaj je riješen dvadeset godina poslije kad je uvedena DNK analiza, a istragu je vodio dr. Henry Lee.

U međuvremenu, zajednica se pitala je li zaista sigurna i nisu vjerovali u to. Tragično je da se takvo što događa u New Havenu, domu sveučilišta Yale, jedne od najboljih znanstvenih ustanova na svijetu.

AKTUAL: Jedno od velikih pitanja kojim se danas bavi Amerika je nadzor nad vatrenim oružjem. Događa li se toliko nasilnih zločina jer svatko može legalno posjedovati vatreno oružje?

- To je vrlo složeno pitanje. Ne možete mu pristupiti s europske točke gledišta i pametno govoriti o kontroli oružja u SAD-u. Činjenica je da stotine milijuna komada vatrenog oružja u SAD-u postoje legalno. Po temi se razlikujemo od bilo koje druge nacije na svijetu. Stotine i stotine milijuna primjeraka vatrenog oružja građani posjeduju legalno. U kriminalnom svijetu koriste se u toliko statistički malom postotku, manje od jedan posto. Problem su kriminalci koji imaju ilegalno oružje i ne vidim mehanizam kojim bi ga se moglo vratiti. Koncept kontrole oružja ima smisla, ali ne bi djelovao u Americi. Moramo biti proaktivniji prema zločinu, jači u prognozi i čvršći u presudama. Netko mora platiti veliku cijenu i to je odgovor koji bi mogao donijeti rezultate.

AKTUAL: Je li u slučajevima poput masakra u školi u Sandy Hooku ipak veća greška sustava zaštite mentalnog zdravlja nego kontrole oružja?

- Jako me frustrira slučaj Sandy Hook jer se govori samo o kontroli oružja i političkom okruženju, ali problem je mentalnog zdravlja. Taj dečko je bio duboko poremećen. Ne vjerujem da ljudi nisu znali za njegov problem. U Americi se oklijeva s priznavanjem da je sustav mentalnog zdravlja propao na način na koji je zaista propao. To se mora riješiti, to je ključ za zaustavljanje nasilnih zločina. ■